

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Шевнюк Олени Леонідівни щодо дисертації Лі Яня
«Формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва», подану на здобуття ступеня доктора філософії PhD за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність теми наукової роботи обумовлена потребами загалом суспільства і кожної людини зокрема в творчій самореалізації, оскільки розкриття талантів і обдарувань особистості є головними механізмами її самодостатності й задоволеності результатами праці. Така людина є конкурентноспроможною в обраному виді професійної діяльності та емоційно стійкою в розв'язанні непередбачених ситуацій. Автор поєднав зазначену цінну ідею з професійною підготовкою студентів художньо-педагогічних спеціальностей, підняв на рівень наукової і практичної значущості їхню готовність до творчої самореалізації засобами образотворчого мистецтва. Безумовно, готовність до творчої самореалізації майбутніх художників-педагогів на високому рівні забезпечить успіх у подальшій професійній діяльності, широке визнання естетичної цінності їхніх мистецьких творів.

У рецензованій роботі переконливо доводиться актуальність теми дослідження в межах реформування вищої художньо-педагогічної освіти в КНР, чітко визначений категоріальний апарат дисертації, зміст наукової праці відповідає поставленим завданням, а мета коригує з результатами, що відбиті у висновках до розділів і загальних висновків.

Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (РК31–200199004104 від 23.12.2015 р.) та корелює з новою темою кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Наукові основи і навчально-методичний супровід педагогічного процесу в закладах освіти: історико-педагогічний, компаративний та прогностичний аспекти» (№ 0121U107474 від 22.01.2021 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертантом:

вперше проаналізовано сучасні ідеї художньо-педагогічної освіти КНР та України з позиції акмеологічного підходу, які можуть бути використані для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та розроблення перспективних шляхів формування

готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в освітньому процесі закладів вищої освіти. На основі аналізу наукової літератури розкрито суть творчої самореалізації особистості в художньо-педагогічній діяльності, визначено термінологічне поле дослідження. Обґрунтовано феномен готовності особистості до творчої самореалізації як мету і результат професійної підготовки студентів художньо- педагогічних спеціальностей до творчої самореалізації в освітньому процесі. З позиції компетентнісного підходу розкрито структурно-змістові складові готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей (мотиваційно-ціннісний, знаннєво-креативний, особистісно-акмеологічний). Проаналізовано особливості та принципи навчання студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР китайського олійного живопису. Узагальнено досвід (форми, методи, прийоми) формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва. Наведено результати порівняння провідних ідей нормативної і освітньо-змістовної бази щодо формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в освітньому процесі в закладах вищої освіти України та КНР. Розроблено рекомендації щодо удосконалення процесу формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва на основі теоретичних і практичних напрацювань українських науковців.

Уточнено поняття «готовність студентів художньо-педагогічних спеціальностей до творчої самореалізації», критерії і показники рівнів сформованості готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей. Схарактеризовано засоби образотворчого мистецтва та виявлено їх педагогічний потенціал для формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей. Розкрито роль і місце китайського олійного живопису в системі художньо-педагогічної освіти КНР, описано його відмінності.

Подальшого розвитку набули способи удосконалення процесу формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР на основі використання теоретичних і практичних напрацювань українських науковців. З'ясовано ефективні форми, методи, прийоми методики викладання олійного живопису та педагогіки, що сприяють формуванню готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей – освітній проєкт, пленер, інноваційні методи викладання олійного живопису.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація Лі Яня є самостійним дослідженням, спрямованим на систематизацію теоретичних ідей та узагальнення досвіду з питань формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-

педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР та України засобами образотворчого мистецтва. У науковій праці окреслено творче використання українських напрацювань в Китаї.

Оцінюючи результати, отримані в дисертації, варто звернути увагу на нові факти, які були одержані здобувачем.

По-перше, здійснено цілісне дослідження проблеми формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва, що підтверджує його унікальність. По-друге, готовність до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей та шляхи її формування розкрито на засадах культурологічного, компетентнісного та акмеологічного підходів, що свідчить про системний і практико орієнтовний характер дослідження. По-третє, узагальнений досвід представлено автором дисертації в результатах аналізу змісту вищої художньо-педагогічної освіти, зокрема методики викладання китайського олійного живопису, форм, методів, прийомів формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва, що дозволило виявити авторський підхід до розв'язання зазначеної проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

На основі аналізу змісту дисертації Лі Яня слід зазначити достатню ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій на основі таких фактів, як-от:

– доцільно використані методи дослідження, а саме: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, зіставлення та узагальнення результатів вивчення навчальної, науково-методичної, наукової літератури українських та зарубіжних авторів, нормативно-правових документів із метою встановлення ступеня наукової розробленості проблеми формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в ЗВО засобами образотворчого мистецтва; – концептуально-культурологічні – концепції творчого розвитку особистості та їх трансформації з урахуванням сучасних тенденцій у освітньому середовищі, міжкультурного діалогу у мистецтві; – прогностично-змістові – способи оновлення змісту вищої мистецької освіти та проєктування в систему вищої мистецької освіти КНР досвіду проблеми формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей засобами образотворчого мистецтва; – порівняльно-педагогічні – методи зіставлення теорії і практики формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в ЗВО засобами образотворчого мистецтва у КНР та Україні; аналітико-системні – аналіз тенденцій, причин, що заважають формуванню готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в ЗВО засобами образотворчого мистецтва, побудова системи методичної допомоги зазначеному процесу;

– результати проведеного дослідження опубліковано в 13 працях (з них 11 – одноосібні): 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у міжнародній колективній монографії, 1 стаття – в міжнародній періодичній збірці наукових праць, 7 тез у збірках доповідей на науково-практичних конференціях;

– матеріали дисертації пройшли апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня з дотриманням географії поширення й обговорення результатів дослідження: на міжнародних конференціях – Освіта і доля нації. Освіта та її ресурси у подоланні сучасних соціокультурних і політичних викликів (Харків, 2019), Педагогіка і психологія сьогодення: теорія і практика (Одеса, 2019), Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика (Харків, 2019), Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика (Харків, 2021), науково-практичний вебінар «Андрагогічний підхід у педагогічних дослідженнях» у рамках Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра - 2021» (Київ, 2021), Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика (Харків, 2022 року); на всеукраїнських конференціях – Наука та освіта в дослідженнях молодих учених (Харків, 2022), I Всеукраїнські прокопенківські читання «Освіта збереже націю» (Харків, 2022); на регіональних конференціях – Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах (Харків, 2018).

Матеріали і результати дисертації *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Україна (довідка № 01/10–669 від 20.09.2022 р., додатковий протокол засідання науково-методичної лабораторії «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання» № 5 від 24 травня 2022 р.), Академії витончених мистецтв Хебея, КНР (довідка № 45 від 21.02.2022 р.) та Чанчунського університету архітектури та цивільного будівництва, КНР (довідка № 26 від 18.04.2022 р.).

Підготовлено й проведено освітній проєкт «Дослідження застосування комерційного ручного розпису у практичному навчанні олійного живопису» (Модератор: Лі Янь та інші, Хебейська академія витончених мистецтв, термін проведення: жовтень 2017 року – жовтень 2019 року), завдяки якому розроблено й апробовано інноваційний підхід до формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР.

Розроблено й упроваджено авторський курс «Творча самореалізація майбутніх педагогів-художників засобами китайського олійного живопису» з метою розширення уяви здобувачів вищої освіти про власні потенційні можливості й засвоєння культурних цінностей інших народів, Акмеологічні студії (тренінги, вправи, техніки, прийоми і методи, що сприяють творчій самореалізації особистості) для професійного вдосконалювання викладачів і кар'єрного зростання студентів художньо-педагогічних спеціальностей.

Проведено гостьову онлайн-виставку картин китайського живопису (за матеріалами дисертації) для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки на ОК «Методологія і технологія науково-педагогічного дослідження і презентація результатів» проф. Рибалко Л. С.

Розроблено алгоритм підтримки створення майбутніми вчителями образотворчого мистецтва індивідуального творчого проєкту самоосвіти.

Матеріали дисертації запропоновано використовувати в процесі викладання загальної педагогіки, основ педагогічної майстерності, порівняльної педагогіки, методики викладання образотворчого мистецтва, а також під час написання монографій, підручників, навчальних посібників, розробки міждисциплінарних навчальних курсів для студентів художньо-педагогічних спеціальностей.

Порушення академічної доброчесності в науковій роботі дисертанта не виявлено.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертація виконана Лі Янем на достатньому науковому рівні, реалізовано суттєві ідеї методологічних підходів, проаналізовано достатню кількість джерел, наведено авторські тлумачення понять і термінів, доведено всі позиції дисертації достовірними фактами і поясненнями, наведено приклади практичного застосування матеріалів дисертації.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (378 найменувань, з них 135 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 291 сторінка, основний зміст викладено на 182 сторінках. Робота містить 13 рисунків та 2 таблиці на 6 сторінках. Робота містить 4 додатки загальним обсягом 49 сторінок.

У першому розділі – **«Теоретичні питання формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва»** – автором розкрито суть творчої самореалізації художника-педагога як максимально повне розкриття його особистісно-професійних якостей в художньо-педагогічній діяльності, вдало визначено термінологічне поле дослідження, яке створило передумови для поглибленого вивчення сучасної стратегії підготовки студентів художньо-педагогічних спеціальностей. Дисертантом показано зв'язок готовності з професійною підготовкою майбутніх фахівців. Науково правильно розкрито структурно-змістові складові готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей, уточнено критерії з відповідними показниками. Викликає інтерес виявлення впливу засобів образотворчого мистецтва на ефективність процесу формування зазначеної готовності (дод. А).

У другому розділі – **«Досвід формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва»** –

дисертантом розкрито роль і місце китайського живопису в системі вищої художньо-педагогічної освіти, виявлено й проаналізовано особливості навчання студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР китайського олійного живопису. Така увага автора до китайського олійного живопису пояснюється тим, що Лі Янь є художником цього виду мистецтва і передає досвід своїм учням. Доведено, що навчання студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР регламентується відповідними принципами. Цінним є те, що описано форми, методи, прийоми формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей засобами китайського олійного живопису відповідно до мотиваційно-аксіологічної, знаннєво-креативної, особистісно-акмеологічної складової названої вище готовності. Виправданим є авторський досвід виконання освітнього проєкту «Дослідження по застосуванню комерційного творчого ручного розпису у викладанні олійного живопису» на базі Академії витончених мистецтв Хебея КНР (дод. Б).

У третьому розділі – **«Удосконалення процесу формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей в закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва на основі теоретичних і практичних напрацювань українських науковців»** – науковцем проаналізовано нормативну базу формування готовності до творчої самореалізації майбутніх учителів у закладах вищої освіти КНР та України, зроблено висновки й надано рекомендації. Цінним є те, що проведене дослідження є практико-орієнтованим і його результати є необхідними для реформування вищої художньо-педагогічної освіти як у КНР, так і в Україні. Спільні рекомендації для закладів вищої освіти КНР та України сприяють підвищенню якості підготовки студентів художньо-педагогічних спеціальностей, що є актуальним і важливим у працевлаштування випускників. З метою обміну досвідом запропоновано – ознайомитися українським викладачам і студентам художньо-педагогічних спеціальностей із звітом освітнього проєкту «Дослідження по застосуванню комерційного творчого ручного розпису у викладанні олійного живопису» на базі Академії витончених мистецтв Хебея КНР; реалізовувати китайським викладачам і студентам ідею навчання через дослідження за прикладом науково-методичної лабораторії «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання» кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

На основі результатів аналізу змісту дисертації, отриманих автором висновків, можна констатувати, що мета в ході виконання наукової роботи досягнута, виписана методологія дослідження чітко й правильно, не викликає сумнівів завершеність загалом дослідження.

Дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною роботою, в якій втілено творчий задум автора Лі Яня, випускника аспірантури ХНПУ імені Г. С. Сковороди зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У підрозділі 1.3 надано загальновідому інформацію щодо класифікації видів мистецтва, зокрема, образотворчого, його жанрів і технік, натомість доцільніше було би зосередитися на виявленні саме педагогічного потенціалу засобів образотворчого мистецтва на формування готовності студентів художньо-педагогічних спеціальностей до творчої самореалізації.

2. На наш погляд, у дослідженні відбулося неправомірне звуження заявлених у меті та предметі засобів образотворчого мистецтва як фактору педагогічного впливу на формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей до засобів лише китайського олійного живопису; розкриття художньо-педагогічного потенціалу засобів скульптури і графіки як рівноправних видів образотворчого мистецтва значно збагатило би теоретичне і практичне значення дослідження.

3. Характер обґрунтованості та вірогідності наукових висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значно підсилило би проведення експериментального дослідження на основі діагностувальних методик, тим більше, що автором запропоновано критерії з відповідними показниками рівнів сформованості досліджуваного якості (високий, середній, низький).

4. На нашу думку, дисертаційне дослідження збагатило наведення прикладів інноваційних підходів до організації практики студентів художньо-педагогічних спеціальностей.

5. У дослідженні йдеться про метод проблемних ситуацій, його використання в підготовці студентів художньо-педагогічних професій. Бажано було б навести приклади угруповання проблемних ситуацій, алгоритми їх вирішення, припущення щодо потенційних творчих можливостей студентів художньо-педагогічних спеціальностей.

6. На рис.1.1 (с.62) театр, кіно, балет, опера і цирк названі просторовими і чомусь «тимчасовими» мистецтвами, у той час як вони загально визнані як синтетичні, натомість живопис, скульптура, дизайн, архітектура тощо помилково названі видовищними; графіка взагалі випала з поля зору автора.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими, вони носять прогностичний характер, на впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Дисертація Лі Янь «Формування готовності до творчої самореалізації студентів художньо-педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти КНР засобами образотворчого мистецтва» є завершеним і самостійним дослідженням, відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2017 р. № 7599), і «Порядку проведення експерименту з присудження

ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03. я 2019 р. № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44, із змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії PhD зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, м. Київ

